

**ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ
ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΡΟΜΑ ΕΩΣ ΤΟ 2020**

1. Εισαγωγή

Το παρόν παράρτημα παρουσιάζει μια επισκόπηση όλων των δραστηριοτήτων που έχουν διεξαχθεί από κοινού με τα ενδιαφερόμενα μέρη ως μέρος της «Ενδιάμεσης αξιολόγησης του πλαισίου της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά (ΕΣΕΡ) έως το 2020». Οι γενικοί στόχοι των διαβουλεύσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως περιγράφονται στη στρατηγική διαβούλευσης που καταρτίστηκε για την αξιολόγηση, ήταν να συλλεχθούν οι απόψεις των ενδιαφερομένων μερών σχετικά με τα ακόλουθα θέματα:

- τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν και τις προκλήσεις που προέκυψαν κατά τα 5 έτη εφαρμογής του πλαισίου της ΕΕ στους βασικούς τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της υγειονομικής περίθαλψης και της στέγασης, καθώς και όσον αφορά τις διακρίσεις·
- την ευθυγράμμιση, τη συνάφεια και την αποτελεσματικότητα των ευρωπαϊκών και των εθνικών πολιτικών, νομικών και χρηματοδοτικών μέσων.

Οι ειδικοί στόχοι της διαβούλευσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη ήταν η λήψη στοχευμένης ανατροφοδότησης σχετικά με τα ακόλουθα:

- τη χρήση και τα αποτελέσματα του πλαισίου της ΕΕ·
- τη χρήση, τον αντίκτυπο και την ευθυγράμμιση των ευρωπαϊκών πολιτικών, νομικών και χρηματοδοτικών μέσων που έχουν θεσπιστεί με σκοπό τη στήριξη της ένταξης των Ρομά·
- τον αντίκτυπο που έχει στους Ρομά η εφαρμογή των ΕΣΕΡ και των γενικών πολιτικών.

Στη στρατηγική διαβούλευσης διευκρινιζόταν ότι η συλλογή των απόψεων των ενδιαφερομένων μερών θα πρέπει να διασφαλίζεται μέσα από την πραγματοποίηση στοχευμένων διαβουλεύσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη, καθώς και μέσω ανοιχτής δημόσιας διαβούλευσης (ΑΔΔ). Οι διαβουλεύσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη που διεξήχθησαν τελικά στο πλαίσιο της αξιολόγησης κάλυπταν και τις δύο αυτές δραστηριότητες. Οι τελικοί τύποι διαβουλεύσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη που πραγματοποιήθηκαν είναι οι εξής:

- ΑΔΔ, η οποία περιλάμβανε μια σειρά ερωτήσεων για διάφορες ομάδες ενδιαφερομένων μερών·
- στοχευμένες διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη, οι οποίες έλαβαν τη μορφή συνεντεύξεων με διάφορες ομάδες ενδιαφερομένων μερών από κράτη μέλη και χώρες της διεύρυνσης·
- διαδικτυακή έρευνα που απευθυνόταν ειδικά σε ΜΚΟ· η έρευνα αυτή επέτρεψε να ενσωματωθούν οι απόψεις των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται σε θέματα

ένταξης των Ρομά στα διάφορα κράτη μέλη, καθώς οι άλλες προγραμματισμένες μέθοδοι διαβούλευσης μπορεί να μην είχαν καταγράψει επαρκώς την εκ των έσω αντίληψή τους·

- εργαστήριο, στο οποίο συμμετείχε ευρύ φάσμα ειδικευμένων ενδιαφερόμενων μερών προκειμένου να εξετάσουν τις διάφορες πτυχές των προκαταρκτικών πορισμάτων της εξωτερικής μελέτης αξιολόγησης.

Στον ακόλουθο πίνακα συνοψίζεται το φάσμα των ενδιαφερόμενων μερών που συμμετείχαν στη διαβούλευση στο πλαίσιο της αξιολόγησης, σύμφωνα με τη στρατηγική διαβούλευσης.

Πίνακας 10: Τύπος ενδιαφερόμενου μέρους και μέθοδος συλλογής δεδομένων

Τύπος ενδιαφερόμενου μέρους	Μέθοδος συλλογής δεδομένων
Εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά	ΑΔΔ Στοχευμένες διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη Εργαστήριο
Ενδιαφερόμενα μέρη που εκπροσωπούν εθνικές, τοπικές, περιφερειακές και δημοτικές αρχές, καθώς και άλλους δημόσιους ή μικτούς φορείς, όπως παρόχους κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών στέγασης, υγείας και εκπαίδευσης	ΑΔΔ Στοχευμένες διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη
Εκπρόσωποι μη κυβερνητικών οργανώσεων και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών (κεντρικών οργανώσεων της ΕΕ και οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στα κράτη μέλη σε εθνικό/περιφερειακό/τοπικό επίπεδο)	ΑΔΔ Στοχευμένες διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη Εργαστήριο Έρευνα ΜΚΟ
Εκπρόσωποι διεθνών οργανώσεων και θεσμικών οργάνων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ένταξης των Ρομά στις χώρες της ΕΕ και/ή στις χώρες της διεύρυνσης	ΑΔΔ Στοχευμένες διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη Εργαστήριο
Εκπρόσωποι ερευνητικών και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων	ΑΔΔ Στοχευμένες διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη Εργαστήριο
Εμπειρογνώμονες σε ευρωπαϊκό επίπεδο με δεδηλωμένο ενδιαφέρον για ζητήματα σχετικά με την ένταξη των Ρομά	Στοχευμένες διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη Εργαστήριο
Πολίτες της ΕΕ και τρίτων χωρών, μεταξύ των οποίων και μέλη κοινοτήτων Ρομά	ΑΔΔ

Εκπρόσωποι οργανώσεων που εκπροσωπούν ΑΔΔ
εκκλησίες και θρησκευτικές κοινότητες

Εκπρόσωποι επιχειρηματικών και ΑΔΔ
επαγγελματικών ενώσεων

2. Επισκόπηση των δραστηριοτήτων διαβούλευσης

Αν και προσεγγίστηκαν όλοι οι τύποι ενδιαφερόμενων μερών που περιλαμβάνονται στον πίνακα 10, οι εκπρόσωποι των οργανώσεων που εκπροσωπούν επιχειρηματικές και επαγγελματικές ενώσεις δεν απάντησαν στην ΑΔΔ. Η επαφή με τις υπόλοιπες ομάδες ενδιαφερόμενων μερών πραγματοποιήθηκε με επιτυχία μέσω των μεθόδων συλλογής δεδομένων που περιγράφηκαν παραπάνω¹.

2.1. Ανοικτή δημόσια διαβούλευση

Η ανοικτή δημόσια διαβούλευση που διεξήγαγε η Επιτροπή είχε σκοπό να συγκεντρώσει τις απόψεις των ενδιαφερόμενων μερών σχετικά με τα επιτεύγματα και τις προκλήσεις του πλαισίου της ΕΕ μεταξύ 2011 και 2016, προκειμένου να εντοπιστούν οι τομείς που πρέπει να έχουν προτεραιότητα κατά το υπόλοιπο της περιόδου εφαρμογής. Επιπλέον, η ΑΔΔ προέβη σε απολογισμό των διαφόρων ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών, καθώς και των νομικών και χρηματοδοτικών μέσων που έχουν κινητοποιηθεί μέχρι στιγμής για την ένταξη των Ρομά. Το ερωτηματολόγιο² της ΑΔΔ αποτελούταν από 16 ερωτήσεις³ οι οποίες κάλυπταν:

- εισαγωγικές ερωτήσεις σχετικά με το υπόβαθρο του συμμετέχοντα·
- γενικές ερωτήσεις σχετικά με τον κοινωνικό αποκλεισμό και τις διακρίσεις, καθώς και τις προσδοκίες για τους μελλοντικούς τομείς προτεραιότητας σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Αυτή η ομάδα ερωτήσεων δεν απαιτούσε ειδική γνώση των ευρωπαϊκών και εθνικών μέσων που χρησιμοποιούνται για την προαγωγή της ένταξης των Ρομά·
- ειδικές ερωτήσεις σχετικά με: i) τις ευρωπαϊκές και εθνικές προσπάθειες για την ένταξη των Ρομά· ii) τις σχετικές εξελίξεις σε θέματα πολιτικής· iii) τα επιτεύγματα και τις προκλήσεις που αφορούν το πλαίσιο της ΕΕ και τις ΕΣΕΡ· και iv) τα ειδικά μέτρα που έχουν ληφθεί στους τέσσερις κύριους τομείς πολιτικής, δηλαδή την εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγεία και τη στέγαση.

¹ Δεν μπορεί να εξακριβωθεί αν επιτεύχθηκε επαφή με τους εκπροσώπους των οργανώσεων που εκπροσωπούν εκκλησίες και θρησκευτικές κοινότητες, καθώς οι κατηγορίες ταυτοποίησης της ΑΔΔ ήταν: μη κυβερνητική οργάνωση, δημόσιος φορέας, διοίκηση, επιχείρηση, οργάνωση εργοδοτών, συνδικαλιστική οργάνωση, ένωση, ακαδημαϊκός/ερευνητικός φορέας/ομάδα προβληματισμού και άλλο.

² Η διαδικτυακή φόρμα διαβούλευσης δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα EU Survey: <https://ec.europa.eu/eusurvey/runner/EvaluationEUFrameworkforNRIS>.

³ Όλες οι ερωτήσεις ήταν προαιρετικές, εκτός από εκείνες που αφορούσαν την ταυτοποίηση όσων απάντησαν.

Η διαδικτυακή ΑΔΔ διεξήχθη από τις 19 Ιουλίου έως τις 25 Οκτωβρίου 2017 στον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Συνολικά λήφθηκαν 240 απαντήσεις στην έρευνα⁴. 165 από αυτές προέρχονταν από οργανώσεις, ενώ 75 από ιδιώτες. Από αυτές τις 165 οργανώσεις, 106 ανέφεραν ότι εκπροσωπούσαν κάποια ΜΚΟ ή ομάδα προβληματισμού, 44 εκπροσωπούσαν φορείς δημόσιας διοίκησης, ενώ 15 απάντησαν εξ ονόματος άλλων οργανώσεων (π.χ. φορέων ισότητας). Από τους 240 απαντήσαντες, 202 προσδιόρισαν την εθνοτική τους καταγωγή: 91 αυτοπροσδιορίστηκαν ως Ρομά και 111 ως μη Ρομά.

Επιπλέον, στο πλαίσιο της ΑΔΔ λήφθηκαν 28 έγγραφα θέσης. Τα περισσότερα από αυτά προέρχονταν από ΜΚΟ, αν και παρατηρήσεις υπέβαλαν επίσης υπηρεσίες του ΟΗΕ, πανεπιστήμια και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας. Μερικές από τις παρατηρήσεις αυτές ήταν κατάλληλα προσαρμοσμένες απαντήσεις στην ΑΔΔ, ενώ σε άλλες περιπτώσεις επρόκειτο για έγγραφα έρευνας ή υποστήριξης θέσεων, τα παλιότερα εκ των οποίων χρονολογούνταν από το 2010.

2.2. Στοχευμένες διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη

Πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη στα κράτη μέλη και τις χώρες της διεύρυνσης. Οι διαβουλεύσεις που διεξήχθησαν υπό μορφή συνεντεύξεων κατηγοριοποιήθηκαν σε τρεις ομάδες:

- 138 συνεντεύξεις με ενδιαφερόμενα μέρη (εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά, αξιωματούχους σε υπουργεία εργασίας, στέγασης, εκπαίδευσης και υγείας, ΜΚΟ, φορείς ισότητας, περιφερειακές αρχές, εμπειρογνώμονες) σε 11 κράτη μέλη που επιλέχθηκαν για μελέτες ανάλυσης ανά χώρα⁵.
- 53 συνεντεύξεις με ενδιαφερόμενα μέρη (εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά, αξιωματούχους σε υπουργεία εργασίας, στέγασης, εκπαίδευσης και υγείας, ΜΚΟ) σε 16 κράτη μέλη που δεν επιλέχθηκαν για μελέτες ανάλυσης ανά χώρα⁶.
- 10 συνεντεύξεις με ενδιαφερόμενα μέρη σε τρεις χώρες της διεύρυνσης (Σερβία, πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και Βοσνία-Ερζεγοβίνη).

Ο τελικός αριθμός των ενδιαφερόμενων μερών με τα οποία πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις ήταν μικρότερος από τον αριθμό που προβλεπόταν αρχικά, καθώς δεν ήταν πάντα δυνατόν να διοργανωθούν συνεντεύξεις με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη⁷. Αυτό οφειλόταν κυρίως στους εξής λόγους: i) ορισμένα από τα ενδιαφερόμενα μέρη που κλήθηκαν να συμμετάσχουν στη συνέντευξη δεν μπόρεσαν να το κάνουν, αλλά δεν μπόρεσαν ούτε να προτείνουν κάποιον πιθανό αντικαταστάτη τους· ii) ορισμένα μέρη σταμάτησαν να απαντούν· και iii) άλλα μέρη δεν απάντησαν στην αρχική πρόσκληση για συνέντευξη. Εκτός από τις παραπάνω συνεντεύξεις, διεξήχθησαν επίσης οκτώ

⁴ Τα αποτελέσματα της διαβούλευσης δημοσιεύονται στον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και είναι διαθέσιμα εδώ: https://ec.europa.eu/info/consultations/public-consultation-evaluation-eu-framework-national-roma-integration-strategies-2020_el

⁵ AT, BG, CZ, ES, EL, FR, FI, IT, HU, SK και RO.

⁶ BE, CY, DE, DK, EE, IE, HR, LV, LT, LU, NL, PL, PT, SE, SI και UK.

⁷ Η αρχική πρόθεση ήταν να διεξαχθούν 64 τηλεφωνικές συνεντεύξεις με ενδιαφερόμενα μέρη στα 16 κράτη μέλη που δεν καλύπτονταν από μελέτη ανάλυσης ανά χώρα και σε χώρες της διεύρυνσης, καθώς και έως 20 συνεντεύξεις σε καθένα από τα 11 κράτη μέλη που καλύπτονταν από τις μελέτες ανάλυσης ανά χώρα.

συνεντεύξεις με εμπειρογνώμονες που δραστηριοποιούνται σε ευρωπαϊκό ή διεθνές επίπεδο⁸.

2.3. Έρευνα ΜΚΟ

Στις 16 Ιανουαρίου 2018 ξεκίνησε μια στοχευμένη διαδικτυακή έρευνα η οποία διήρκεσε μέχρι τις 23 Φεβρουαρίου, με στόχο να δώσει στις ΜΚΟ μια επιπλέον ευκαιρία για να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους. Αυτό θεωρήθηκε σημαντικό, καθώς οι ΜΚΟ δεν αποτελούσαν σε όλες τις χώρες μέρος της στοχευμένης διαβούλευσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη που περιγράφεται παρακάτω. Παραλήφθηκαν 65 πλήρεις απαντήσεις. Οι απαντήσεις αυτές προέρχονταν από 19 κράτη μέλη, με το μεγαλύτερο ποσοστό τους να προέρχεται από την Ελλάδα, τη Σλοβενία και τη Σουηδία (σε καθένα από αυτά τα κράτη μέλη αντιστοιχούσε το 13 % του συνόλου των απαντήσεων). Σημαντικό ποσοστό των οργανώσεων (47 %) ανέφεραν ότι δραστηριοποιούνται σε εθνικό επίπεδο, ενώ το 16 % όσων απάντησαν εκπροσωπούσαν οργανώσεις περιφερειακού επιπέδου, το 17 % οργανώσεις τοπικού επιπέδου ή επιπέδου κοινότητας, και το 14 % διεθνείς οργανώσεις.

Οι ερωτήσεις της έρευνας περιλάμβαναν 24 ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, οι οποίες ήταν οργανωμένες σύμφωνα με τα διάφορα κριτήρια αξιολόγησης που διερευνούσε η μελέτη: συνάφεια, συνοχή, αποτελεσματικότητα, ισότητα, συντονισμός, αποδοτικότητα, βιωσιμότητα και προστιθέμενη αξία της ΕΕ. Οι ερωτήσεις αυτές είχαν τη μορφή δηλώσεων για τις οποίες οι συμμετέχοντες έπρεπε να προσδιορίσουν αν συμφωνούν/διαφωνούν/ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν/δεν έχουν γνώμη/δεν ξέρουν.

2.4. Εργαστήριο

Στις 15 Μαρτίου 2018 διοργανώθηκε εργαστήριο σε χώρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις Βρυξέλλες. Στο εργαστήριο συμμετείχαν 88 ενδιαφερόμενα μέρη, τα οποία συζήτησαν τα προκαταρκτικά πορίσματα της αξιολόγησης. Το εργαστήριο έδωσε στους συμμετασχόντες την ευκαιρία να απαντήσουν συγκεκριμένα στα πορίσματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα, την προστιθέμενη αξία της ΕΕ, τη συνάφεια και τη συνοχή του πλαισίου της ΕΕ. Οι συμμετασχόντες στο εργαστήριο αντιπροσώπευαν ευρύ φάσμα ενδιαφερόμενων μερών. Παρέστησαν 29 εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά (από διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ και χώρες της διεύρυνσης), 28 εκπρόσωποι ΜΚΟ και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, 14 εκπρόσωποι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, 4 εκπρόσωποι διεθνών οργανώσεων, 2 εκπρόσωποι του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, 1 εκπρόσωπος του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, 1 εκπρόσωπος του Equinet και 9 μέλη της ομάδας αξιολόγησης ICF/Milieu.

3. Μεθοδολογία

3.1. Ανοικτή δημόσια διαβούλευση

Η Επιτροπή καταφόρτωσε τα δεδομένα της έρευνας σε μορφή Excel και τα επεξεργάστηκε χρησιμοποιώντας τις ακόλουθες λειτουργίες Excel: πίνακες, γραφήματα

⁸ Η αρχική πρόθεση ήταν να διεξαχθούν συνεντεύξεις με 10 ενδιαφερόμενα μέρη ευρωπαϊκού ή διεθνούς επιπέδου. Παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες, μπόρεσαν να πραγματοποιηθούν συνεντεύξεις μόνο με οκτώ.

ράβδων, φίλτρα και συνδυαστικούς πίνακες. Οι αναλυτικές εργασίες περιλάμβαναν την κατηγοριοποίηση των αποτελεσμάτων ανά:

- τύπο συμμετέχοντα στην έρευνα (πολίτης ή οργάνωση)·
- τύπο οργάνωσης (φορέας δημόσιας διοίκησης, ΜΚΟ/ομάδα προβληματισμού, άλλο)·
- υπόβαθρο Ρομά ή μη Ρομά (δηλαδή, συμμετέχων που αυτοπροσδιορίζεται ως Ρομά ή συμμετέχων που αυτοπροσδιορίζεται ως μη Ρομά)·
- τις ακόλουθες ομάδες χωρών: ΕΕ-15, ΕΕ-13, χώρες της διεύρυνσης.

Για τις πέντε χώρες με σχετικά μεγάλες κοινότητες Ρομά (Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Ουγγαρία, Ρουμανία και Σλοβακία) πραγματοποιήθηκε χωριστή ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Έγινε επίσης ανάλυση των αποτελεσμάτων με βάση τα παραπάνω χαρακτηριστικά ώστε να εντοπιστούν τυχόν διαφορές ως προς τις αντιλήψεις ή τις απόψεις μεταξύ συγκεκριμένων κατηγοριών συμμετεχόντων ή σε συγκεκριμένες χώρες ή ομάδες χωρών. Ο εξωτερικός ανάδοχος υπέβαλε στην Επιτροπή ως ξεχωριστό παραδοτέο έκθεση στην οποία αναλύονται τα αποτελέσματα της ΑΔΔ.

3.2. Στοχευμένες διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη

Η επιλογή των ενδιαφερόμενων μερών έγινε ανάλογα με τον τύπο της οργάνωσης ή του θεσμικού οργάνου που εκπροσωπούσαν, μετά από προσωρινή δειγματοληψία που συμφωνήθηκε στο επίπεδο της αρχικής έκθεσης. Για κάθε χώρα που καλυπτόταν, ήταν απαραίτητο να πραγματοποιηθούν διαβουλεύσεις με εκπρόσωπο του εθνικού σημείου επαφής για τους Ρομά⁹. Άλλες κατηγορίες ενδιαφερόμενων μερών με τα οποία διεξήχθησαν συνεντεύξεις ήταν, μεταξύ άλλων, φορείς ισότητας, εκπρόσωποι κρατικών φορέων σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο (με αρμοδιότητες σε θέματα υγείας, απασχόλησης, εκπαίδευσης, στέγασης και εμπορίας ανθρώπων), καθώς και ΜΚΟ. Για καθεμία από τις 11 μελέτες ανάλυσης ανά χώρα, πραγματοποιήθηκε μια αρχική ανάλυση των ενδιαφερόμενων μερών από τοπικούς ανταποκριτές, με τον επιπλέον σκοπό να προσδιοριστούν οι αρμόδιοι εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης για τους τέσσερις τομείς πολιτικής. Ο πλήρης κατάλογος των ενδιαφερόμενων μερών με τα οποία θα πραγματοποιούνταν διαβουλεύσεις σε κάθε χώρα συμφωνήθηκε με τη διυπηρεσιακή ομάδα καθοδήγησης.

Όλες οι απαντήσεις από τις στοχευμένες διαβουλεύσεις υποβλήθηκαν σε επεξεργασία με το λογισμικό ποιοτικής ανάλυσης δεδομένων NVivo¹⁰. Οι κατευθυντήριες γραμμές για τις συνεντεύξεις που χρησιμοποιήθηκαν για την υποστήριξη των επιμέρους διαβουλεύσεων είχαν ειδική δομή, σύμφωνα με την οποία ορισμένες ερωτήσεις κατατάσσονταν σε ομάδες ανάλογα με τα κριτήρια αξιολόγησης που εξετάζονταν. Αυτό σήμαινε ότι, συνολικά, μπόρεσε να γίνει αποτελεσματική ανάλυση των απαντήσεων στις συνεντεύξεις ανά κριτήριο αξιολόγησης, με χρήση του λογισμικού NVivo, ώστε να διαχωριστούν οι απαντήσεις που είχαν σημασία για τα κριτήρια αξιολόγησης.

⁹ Τα σημεία επαφής παρασχέθηκαν από την Επιτροπή.

¹⁰ <https://en.wikipedia.org/wiki/NVivo>.

3.3. Έρευνα ΜΚΟ

Καταρτίστηκε κατάλογος 135 εθνικών ΜΚΟ από ολόκληρη την ΕΕ, στις οποίες αποστάλθηκε η έρευνα στις 15 Ιανουαρίου. Τα εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά κλήθηκαν επίσης να συμβάλουν στην περαιτέρω διανομή της έρευνας. Η έρευνα για τις ΜΚΟ αποτελούταν από μια σειρά από ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής. Τα δεδομένα που λήφθηκαν έδειχναν πόσα άτομα απάντησαν σε κάθε ερώτηση και το ποσοστό των συμμετεχόντων που απάντησαν σε κάθε συγκεκριμένη ερώτηση. Το περιεχόμενο της απάντησης συνεκτιμήθηκε σε κάθε κριτήριο αξιολόγησης.

3.4. Εργαστήριο

Το εργαστήριο παρουσίασε τα προκαταρκτικά πορίσματα της αξιολόγησης και έδωσε στους συμμετασχόντες τη δυνατότητα να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους, ιδίως ως προς τις ειδικές, σχετικές με τα κριτήρια αξιολόγησης ερωτήσεις, οι οποίες αφορούσαν την αποτελεσματικότητα, την προστιθέμενη αξία της ΕΕ, τη συνάφεια και τη συνοχή. Οι παρατηρήσεις αυτές εκφράστηκαν μέσω ανοικτής συζήτησης, την οποία συντόνισαν μέλη της ομάδας αξιολόγησης. Παρομοίως, οι συμμετασχόντες κλήθηκαν να υποβάλουν συστάσεις ανοικτά στο εργαστήριο ή να τις στείλουν γραπτώς αργότερα.

4. Αποτελέσματα των διαβουλεύσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη ανά δραστηριότητα και τρόπος ενσωμάτωσής τους στην αξιολόγηση

Τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων διαβούλευσης χρησιμοποιήθηκαν σύμφωνα με το πλαίσιο αξιολόγησης που συμφωνήθηκε στο επίπεδο της αρχικής έκθεσης. Για καθεμία από τις ερωτήσεις της αξιολόγησης, το πλαίσιο αξιολόγησης διευκρίνιζε ποιες από τις δραστηριότητες διαβούλευσης θα ήταν συναφείς για τη συλλογή δεδομένων.

4.1. Ανοικτή δημόσια διαβούλευση (ΑΔΔ)

Πλήρης σύνοψη των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την ΑΔΔ δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο EUROPA¹¹. Στα πορίσματα περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

- Η συντριπτική πλειονότητα όσων απάντησαν (μεταξύ 86 και 95 %, ανάλογα με τον θεματικό τομέα) συμφώνησε ότι απαιτούνται στοχευμένες δημόσιες παρεμβάσεις στους τομείς των διακρίσεων, της απασχόλησης, της εκπαίδευσης, της στέγασης και της υγειονομικής περίθαλψης¹².
- Για την πλειονότητα όσων απάντησαν (σχεδόν 60 %), η ΕΕ πρέπει να έχει σημαντικό ρόλο στη στήριξη των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών, καθότι μόνες τους δεν μπορούν να βελτιώσουν ουσιαστικά την κατάσταση των Ρομά¹³.
- Σταθερό σημείο των απαντήσεων ήταν ότι τόσο τα θεσμικά όργανα της ΕΕ όσο και οι εθνικές αρχές θα πρέπει να συνεργαστούν για να αναπτύξουν μέτρα για τη βελτίωση της ένταξης των Ρομά. Σύμφωνα με τις απαντήσεις, η ΕΕ πρέπει να έχει πιο ισχυρό ρόλο από τις εθνικές αρχές όσον αφορά: i) την παρακολούθηση και τη διασφάλιση της εφαρμογής της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για την

¹¹ Τα αποτελέσματα της ΑΔΔ διατίθενται στη διεύθυνση https://ec.europa.eu/info/consultations/public-consultation-evaluation-eu-framework-national-roma-integration-strategies-2020_el

¹² Προστιθέμενη αξία της ΕΕ.

¹³ Προστιθέμενη αξία της ΕΕ.

καταπολέμηση των διακρίσεων και του ρατσισμού· και ii) τη θέσπιση όρων ώστε η πρόσβαση στη χρηματοδότηση να εξαρτάται από τη χάραξη και την υλοποίηση φιλόδοξων πολιτικών για τους Ρομά¹⁴.

- Οι εθνικές αρχές καλούνται να διαδραματίσουν μεγαλύτερο ρόλο σε μέτρα όπως: i) η οικοδόμηση κοινοτήτων μεταξύ Ρομά και μη Ρομά· ii) η καταπολέμηση των διακρίσεων· iii) η επιμόρφωση των δημόσιων λειτουργών σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να επιτευχθεί η ένταξη των Ρομά· iv) η ενσωμάτωση της ιστορίας και του πολιτισμού των Ρομά στα σχολικά προγράμματα· και v) η παροχή κατευθύνσεων πολιτικής στις αρχές¹⁵.
- Οι κύριες προκλήσεις που εντοπίστηκαν από όσους απάντησαν είναι οι εξής: i) η ανεπαρκής ενσωμάτωση μέτρων για την ένταξη των Ρομά σε άλλες πολιτικές και μέσα, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο· ii) η αύξηση των διακρίσεων και του αντιαθιγγανισμού, ιδίως σε ευρωπαϊκό επίπεδο· και iii) η ανεπαρκής χρηματοδότηση που διατίθεται για την ένταξη των Ρομά σε εθνικό επίπεδο¹⁶.
- Όσον αφορά τις προτεινόμενες προτεραιότητες σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, οι συμμετασχόντες επιβεβαίωσαν ότι οι επιτυχείς στρατηγικές ένταξης των Ρομά πρέπει να είναι ολοκληρωμένες. Ως σαφής προτεραιότητα αναδείχθηκε η πρόσβαση στην εκπαίδευση (67 % σε ευρωπαϊκό και 76 % σε εθνικό επίπεδο), ενώ η πρόσβαση στην απασχόληση, την υγειονομική περίθαλψη και τη στέγαση, η καταπολέμηση των διακρίσεων και η αντιμετώπιση του αντιαθιγγανισμού επιλέχθηκαν επίσης ως προτεραιότητες από τουλάχιστον το ένα τρίτο όσων απάντησαν τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο¹⁷.

4.2. Στοχευμένες διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη

Όπως εξηγήθηκε παραπάνω, οι στοχευμένες διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη έλαβαν τη μορφή 201¹⁸ συνεντεύξεων. Οι απαντήσεις στις συνεντεύξεις ήταν τόσο πολλές και ποικίλες, και αφορούσαν τόσο ευρύ γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής, που είναι πρακτικά αδύνατον να συνοψιστούν τα συνολικά αποτελέσματά τους για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης. Ωστόσο, τα ευρήματα αυτών των στοχευμένων συνεντεύξεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη αντικατοπτρίζονται πλήρως στην εξωτερική μελέτη αξιολόγησης¹⁹ και στο παρόν έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής, με τους ακόλουθους τρόπους αναφοράς των πηγών:

¹⁴ Συντονισμός, προστιθέμενη αξία της ΕΕ.

¹⁵ Συντονισμός.

¹⁶ Αποτελεσματικότητα.

¹⁷ Συνάφεια.

¹⁸ Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκαν 138 διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη στα 11 κράτη μέλη που καλύπτονταν από τις μελέτες ανάλυσης ανά χώρα, 53 διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη στα 16 κράτη μέλη που δεν καλύπτονταν από μελέτη ανάλυσης ανά χώρα και 10 διαβουλεύσεις με ενδιαφερόμενα μέρη από χώρες της διεύρυνσης.

¹⁹ Σύνδεσμος προς την εξωτερική μελέτη αξιολόγησης μόλις δημοσιευθεί.

Πίνακας 11: Τρόποι αναφοράς των πηγών

Τύπος πηγής	Κωδικός αναφοράς
Συνεντεύξεις	Κωδικός κράτους μέλους, ακολουθούμενος από αριθμό που υποδηλώνει τη συγκεκριμένη συνέντευξη στην οποία γίνεται αναφορά. Ο πλήρης κατάλογος με τους κωδικούς των συνεντεύξεων διατίθεται σε ξεχωριστό έγγραφο. Π.χ. UK1 Για τις συνεντεύξεις σε επίπεδο ΕΕ χρησιμοποιούνται οι συντομογραφίες EU-1, EU-2 κ.λπ. Για τις συνεντεύξεις σε χώρες της διεύρυνσης χρησιμοποιούνται οι συντομογραφίες WB1, WB2 κ.λπ.
Ανοικτή δημόσια διαβούλευση	ΑΔΔ
Μελέτες ανάλυσης ανά χώρα	CS-[κωδικός χώρας] —π.χ. CS-SK για τη μελέτη ανάλυσης για τη Σλοβακία
Έρευνα για τις ΜΚΟ	Έρευνα ΜΚΟ
Εργαστήριο για ενδιαφερόμενα μέρη	Εργαστήριο

4.4. Έρευνα ΜΚΟ

Τα αποτελέσματα της έρευνας για τις ΜΚΟ δημοσιεύονται στην εξωτερική μελέτη αξιολόγησης²⁰. Τα κυριότερα πορίσματα είναι τα εξής:

- Όσον αφορά τη συμβολή των ΕΣΕΡ σε ουσιαστικές και έμπρακτες αλλαγές, οι συμμετασχόντες στην έρευνα απάντησαν ότι οι ΕΣΕΡ των αντίστοιχων κρατών μελών τους συνέβαλαν σε κάποιο βαθμό στη μείωση των διακρίσεων σε βάρος των Ρομά (40 %), στη μείωση της ρητορικής μίσους κατά των Ρομά (50 %), στη μείωση των εγκλημάτων μίσους κατά των Ρομά (53 %) και στη βελτίωση της επιβολής της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων (44 %) κατά την περίοδο 2011-2017²¹.
- Σχεδόν οι μισοί από όσους απάντησαν έκριναν ότι η πρόσβαση των Ρομά στην απασχόληση δεν έχει μεταβληθεί από το 2011. Το 43 % όσων απάντησαν θεωρούσαν ότι η πρόσβαση και η ενσωμάτωση των παιδιών Ρομά στα εκπαιδευτικά συστήματα έχουν βελτιωθεί από το 2011, ενώ το 20 % πίστευαν ότι τα στοιχεία αυτά έχουν επιδεινωθεί στο πέρασμα του χρόνου²².
- Περίπου οι μισές ΜΚΟ (53,8 %) συμμετέχουν σε μηχανισμούς για τον συντονισμό, την εφαρμογή ή την παρακολούθηση των ΕΣΕΡ. Ωστόσο, οι περισσότερες υποστηρίζουν ότι οι υφιστάμενοι μηχανισμοί για τον συντονισμό και την εφαρμογή των ΕΣΕΡ δεν επιτρέπουν την αποτελεσματική συνεργασία και/ή διαβούλευση με όλα τα κύρια ενδιαφερόμενα μέρη²³.
- Στην ερώτηση αν η ενωσιακή και η εθνική χρηματοδότηση ανά κράτος μέλος ήταν επαρκείς και αναλογικές ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες των Ρομά στους

²⁰ Να προστεθεί υποσημείωση μόλις δημοσιευθεί η μελέτη.

²¹ Αποτελεσματικότητα.

²² Ομοίως.

²³ Συντονισμός.

τέσσερις τομείς πολιτικής, πάνω από τις μισές απαντήσεις ήταν αρνητικές. Το 63 % όσων απάντησαν δεν πίστευαν ότι η ενωσιακή ή η εθνική χρηματοδότηση για την ένταξη των Ρομά φτάνει στους Ρομά δικαιούχους για τους οποίους προορίζεται, και δεν θεωρούσαν ότι τους παρέχει μακροπρόθεσμα οφέλη²⁴. Το 60 % των ΜΚΟ που απάντησαν πιστεύουν ότι η ενωσιακή χρηματοδότηση έχει προσφέρει προστιθέμενη αξία μέσω της κάλυψης κενών που αφήνει η εθνική χρηματοδότηση²⁵.

4.5. Εργαστήριο

Η διαβούλευση με τους συμμετασχόντες στο εργαστήριο επικεντρώθηκε στα κριτήρια αξιολόγησης που αφορούν τη συνάφεια, τη συνοχή, την αποτελεσματικότητα και την προστιθέμενη αξία της ΕΕ.

Ως προς τη **συνάφεια**, οι συμμετασχόντες συμφώνησαν ότι οι αρχικοί στόχοι του πλαισίου της ΕΕ παραμένουν επίκαιροι, αλλά ότι σε ορισμένους τομείς θα πρέπει να γίνουν πιο φιλόδοξοι. Με δεδομένη τη βαθιά ριζωμένη φύση των διακρίσεων κατά των Ρομά, πολλοί συμμετασχόντες σημείωσαν ότι ήταν ιδιαίτερα σημαντικό να εντοπιστούν τα αίτια του θεσμικού ρατσισμού και να ληφθούν μέτρα για την καταπολέμησή του, καθώς και να υπάρξει γενικά μεγαλύτερη εστίαση στο φαινόμενο του αντιαθιγαγανισμού.

Όσον αφορά το κριτήριο της **συνοχής**, αρκετοί συμμετασχόντες στο εργαστήριο υπογράμμισαν την ανάγκη για καλύτερη ενσωμάτωση των εν λόγω πτυχών στις άλλες πολιτικές. Σε σχέση με τα κονδύλια του προϋπολογισμού και τη χρηματοδότηση για την ένταξη των Ρομά, προτάθηκε να προσδιοριστούν και να αναπτυχθούν ειδικοί δείκτες για τους Ρομά, ώστε να μπορεί να γίνει αποτελεσματική εφαρμογή των ΕΣΕΡ. Οι συμμετασχόντες επισήμαναν προβλήματα τα οποία οφείλονται στο γεγονός ότι τα εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά αισθάνονται απομονωμένα στο πλαίσιο των κρατικών μηχανισμών τους, και σημείωσαν ότι η έλλειψη χρηματοδοτικής ικανότητας μπορεί να αποτρέψει την αποτελεσματική εφαρμογή των ΕΣΕΡ.

Σχετικά με την **αποτελεσματικότητα**, αρκετοί συμμετασχόντες επισήμαναν τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η Επιτροπή στην ιεράρχηση των θεμάτων Ρομά, ιδίως με την έγκριση του πλαισίου της ΕΕ το 2011. Άλλοι συμμετασχόντες τόνισαν πως η διαθεσιμότητα ενωσιακής χρηματοδότησης για την ένταξη των Ρομά βοήθησε τα κράτη μέλη να ενστερνιστούν τον στόχο αυτό. Η άνοδος του λαϊκισμού και των ακροδεξιών πολιτικών κομμάτων αναφέρθηκε επίσης από τους συμμετασχόντες ως μια ανησυχητική πτυχή που θα μπορούσε να επηρεάσει τους στόχους για την ένταξη των Ρομά.

Ως προς την **προστιθέμενη αξία της ΕΕ**, απαντώντας σε ερώτηση που υποβλήθηκε μέσω διαδικτυακού εργαλείου (SLIDO), το 97 % των συμμετασχόντων συμφώνησαν ότι η ΕΕ έχει προσφέρει προστιθέμενη αξία όσον αφορά την ένταξη των Ρομά στα κράτη μέλη. Οι ΜΚΟ που συμμετείχαν πρόσθεσαν ότι κανένα από τα κράτη μέλη δεν θα είχε φτάσει εκεί που βρίσκεται σήμερα χωρίς το πλαίσιο της ΕΕ. Από την άλλη πλευρά,

²⁴ Αποτελεσματικότητα.

²⁵ Προστιθέμενη αξία της ΕΕ.

αρκετοί συμμετασχόντες δήλωσαν ότι, αν και υπάρχουν κάποια εργαλεία, θα πρέπει να καθοριστεί σαφής σχέση μεταξύ της ενωσιακής χρηματοδότησης και των δεικτών που προβλέπονται στα ΕΣΕΡ και να υπάρχει παρακολούθηση της σχέσης αυτής.

5. Συνολικά αποτελέσματα των διαβουλεύσεων

Από τα αποτελέσματα όλων των διαβουλεύσεων μπορούν να εντοπιστούν ορισμένα κοινά μηνύματα. Ειδικότερα, υπήρξε ευρεία συναίνεση ότι από το 2011 και μετά:

- Το πλαίσιο της ΕΕ έχει αποδειχθεί αναγκαίο για την επίτευξη θετικών αλλαγών όσον αφορά την ένταξη των Ρομά στους τομείς πολιτικής της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της υγείας και της στέγασης σε εθνικό επίπεδο.
- Χωρίς το πλαίσιο και την καθοδήγηση και στήριξη της ΕΕ, τα κράτη μέλη πιθανότατα δεν θα μπορούσαν να βελτιώσουν ουσιαστικά την κατάσταση των Ρομά.

Ειδικότερα, πολλά ενδιαφερόμενα μέρη επισήμαναν τις παρακάτω πτυχές.

- Η βελτίωση της πρόσβασης στην εκπαίδευση πρέπει να εξακολουθήσει να αποτελεί απόλυτη προτεραιότητα για όλους τους φορείς που εμπλέκονται στην εφαρμογή των ΕΣΕΡ.
- Η ένταξη των Ρομά έχει αποκτήσει υψηλότερη προτεραιότητα στην πολιτική ατζέντα της ΕΕ.
- Δεν έχει ακόμα εφαρμοστεί αποτελεσματικά η ενσωμάτωση του ζητήματος της ένταξης των Ρομά στις λοιπές πολιτικές, ιδίως σε εθνικό επίπεδο.
- Πρέπει να αυξηθεί η πολιτική δέσμευση σε εθνικό επίπεδο για πολιτικές που εξασφαλίζουν την ένταξη των Ρομά.
- Τα μέτρα που έχουν ληφθεί σε εθνικό επίπεδο για την αντιμετώπιση του αντιδιαγωγισμού ήταν ανεπαρκή.
- Τα εθνικά κονδύλια κρίνονται συχνά ανεπαρκή για την υλοποίηση μέτρων ένταξης των Ρομά.

Γενικά, τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη δείχνουν μια σειρά από κοινές πτυχές και τομείς που εγείρουν προβληματισμούς. Αν και υπήρξαν διαφορές στις απόψεις των πολυάριθμων ενδιαφερόμενων μερών με τα οποία πραγματοποιήθηκαν διαβουλεύσεις, οι διαφορές αυτές είναι φυσιολογικές εάν λάβει κανείς υπόψη το υπόβαθρο των ερωτηθέντων —για παράδειγμα, υπήρχαν διαφορές ανάλογα με το αν οι συζητήσεις σχετικά με τη λειτουργία και την επιρροή των εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά γίνονταν με ΜΚΟ ή με τα ίδια τα εθνικά σημεία επαφής, ή αν οι συζητήσεις σχετικά με την ενσωμάτωση των ζητημάτων των Ρομά στις λοιπές πολιτικές σε εθνικό επίπεδο γίνονταν με υπουργεία ή με εμπειρογνώμονες από ΜΚΟ. Αυτές οι διαφορές αντικατοπτρίζονται στην ανάλυση και δεν θέτουν υπό αμφισβήτηση τα προαναφερθέντα συνολικά αποτελέσματα των διαβουλεύσεων.